

ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

TECHNOLOGY OF THE PEDAGOGICAL PROCESS

УДК 378.041.091.33-027.22:[1/3+7/9]:378.4(477)

Олексій Наливайко

ORCID iD 0000-0002-7094-1047

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи, 4, 61022 Харків, Україна,
nalyvaiko@karazin.ua

Олена Друганова

ORCID ID 0000-0002-5985-8293

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи, 4, 61022 Харків, Україна,
druganova_lena@ukr.net

Людмила Іваненко

ORCID ID 0000-0002-6000-2273

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
пл. Свободи, 4, 61022 Харків, Україна,
education@karazin.ua

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ВОРКШОП» У РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті розглянуто проблему застосування в освітньому процесі закладу вищої освіти технології воркшоп. Проаналізовано особливості сучасних здобувачів освіти в університеті та вплив цих особливостей на трансформацію освітнього процесу. Проведено аналіз визначення поняття «воркшоп» вітчизняними та закордонними науковцями. Розглянуто технологію воркшоп та виокремлено особливості його проведення. Узагальнено результати впровадження воркшопу в студентську аудиторію класичного університету. Визначено, що воркшоп сприяє розвитку професійних компетенцій та лідерських якостей студентів; дозволяє за короткий термін засвоїти альтернативні розумові моделі, отримати навички, що дозволяють мислити більш вільно та креативно; зміцнює «командний дух», формує атмосферу довіри в міжособистісних взаєминах, почуття задоволення від виконаної роботи; розвиває творчість студентів.

Ключові слова: активні методи навчання; воркшоп, здобувачі освіти; новітні психолого-педагогічні технології; університет.

<https://doi.org/10.28925/2078-1687.2019.3-4.129137>

Вступ. Інтеграція України до світового економічного, інформаційного та освітнього простору, перехід сучасного світу до інформаційно-цифрових технологій потребує реформування вітчизняної системи вищої професійної освіти. Важливе місце в цьому процесі відіграють новітні психолого-педагогічні технології (далі НППТ), що сприяють підвищенню мотивації до навчання, формуванню професійно-педагогічної компетентності студентів шляхом інтеграції професійних та педагогічних знань, умінь і навичок. Упровадження в освітній процес сучасних закладів вищої освіти НППТ робить процес навчання більш технологічним, прогнозованим і максимально наближеним до запланованих результатів таким, що враховує точку зору не лише професорсько-викладацького складу, а й здобувачів освіти.

Проблемі впровадження новітніх педагогічних технологій у навчальний процес студентів присвячені праці: В. Бикова, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Машбиць, П. Підкасистого, Є. Полат, І. Роберт, А. Хуторського. Питання теоретичного та практичного використання технології воркшоп досліджувалися такими вченими як: Н. Грицишина, К. Фопель, І. Шаповалова, J. Cham, D. Espinosa, E. Iverson, S. Kumar, V. Maheshwari, C. Manduca, V. Martinez, K. Pavelin S. Pundir.

У статті використано теоретичні та емпіричні методи наукової роботи: аналіз праць науковців з питань використання НППТ у фаховій підготовці студентів класичних університетів, синтез навчально-методичних ідей щодо впровадження НППТ у діяльність закладів вищої освіти; бесіда, спостереження.

Мета статті – розкрити роль і визначити правила проведення воркшопу в освітньому процесі класичного університету.

Роль сучасного студентства в трансформації освітнього процесу. У площині зазначеної теми ми вважаємо за доцільне спочатку визначити особливості сучасного студента в освітньому процесі закладів вищої освіти (далі ЗВО). До характерних особливостей сучасних студентів можна віднести:

- *зацікавленість у використанні цифрових технологій у житті та освіті.* Станом на 2018 рік найбільша у світі соціальна мережа Facebook має 1,5 мільярда активних користу-

вачів, і кількість користувачів збільшується з кожним роком. Цікавим є той факт, що кількість користувачів соціальних мереж збільшується з кожним роком. Згідно з опитуванням, проведеним дослідницьким центром Pew, 78 % студентів коледжів та закладів вищої освіти проводять час у Facebook, Twitter, Instagram, YouTube тощо (Teens, Social Media & Technology, 2018). Цифрові технології та соціальні мережі стали для студентів можливістю створювати інші онлайн-ідентичності, які важко реалізуються в реальному світі. Свобода, яку отримують здобувачі освіти, дає змогу діяти, просто сидячи перед комп'ютером, що викликає у них велике захоплення, і тоді вони вимагають більшої свободи. Ніколи ще не було так легко створити цифрове зображення своїх дій за допомогою технологій (Zhernovnykova, Nalyvaiko, Nalyvaiko, 2019). Проте існує й низка негативних моментів, пов'язаних з використанням цифрових технологій. До них можна віднести нехтування навчанням, особистим спілкуванням, проводячи час у цифровому просторі та соціальних мережах. Активне й часте використання соціальних мереж може негативно позначитися на їх успішності або перешкодити у подальшій кар'єрі. Такі ризики потрібно враховувати при роботі з новою генерацією здобувачів освіти ЗВО;

- *прагнення до кращого.* Сучасний студент нізащо не погодиться з умовами, які йому не до душі, він постійно прагне до кращого. Мала стипендія – знайде роботу, немає роботи – складе сесію на «відмінно». Сучасний студент активний та амбітний, це підтверджує щорічний аншлаг на студентських форумах, де молоді юнаки та дівчата представляють свої амбіційні проекти. Вони знають, чого хочуть від життя, намагаються досягати всього самостійно;

- *нові підходи до освітнього процесу.* Раніше студенти повинні були запам'ятати кожну частину інформації, яку їм надавали в процесі навчання, сьогодні потрібно тільки знати, де знайти потрібну інформацію. Ці зміни привели до появи нових способів виконання самостійної роботи. Сьогодні самостійна робота вдома включає в себе безліч досліджень і написання есе, у той час як раніше потрібно було все запам'ятати та зберегти у своїй пам'яті;

- *неформальне навчання.* Цінність та ефективність будь-яких навчальних програм зменшується з десятиліттями, але з іншого

боку, існує потреба у фахівцях, яких можуть забезпечити лише кілька університетів у світі. Це протиріччя призвело до різкого розвитку неформальних освітніх програм. Наприклад, такі програми, як Erasmus, Coursera, KhanAcademy, CodeAcademy пропонують безліч програм з неформальної освіти, у тому числі онлайн-курси із сотень спеціалізацій, починаючи від програмування до малювання та музичної імпровізації;

- *багатомовність*. Навчальний прогрес в університеті відкриває великі кар'єрні перспективи, але якщо ваша рідна мова не англійська, у вас виникнуть труднощі в майбутньому, раніше не було такої великої необхідності у вивченні англійської або іншої іноземної мови. Сьогодні це необхідно для бізнесу, переміщення та вільного спілкування й обміну знаннями. Сучасні студенти вивчають мови швидко та не бояться невдач. Отже, здобувач освіти має безліч можливостей для покращення свого знання мови, не є винятком і онлайн ресурси. Так, наприклад, випускник факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна повинен володіти не менш, ніж трьома іноземними мовами;

- *лінь проти важкої роботи*. Процеси глобалізації зробили багатьох студентів більш інфантильними та менш продуктивними. На це вплинуло збільшення наявного вибору та його різноманітність, а це у свою чергу блокує процес прийняття рішень. На жаль сьогодні все менше й менше студентів вважають, що важка праця в університеті призводить до великого успіху, фактично, це може привести до появи академічних заборгованостей, зменшення конкуренції в майбутній професійній діяльності. Відповідно студенти задають собі таке питання: Чому ділові люди, які почали в 20 років, приймають на роботу тих, хто закінчив у 23 роки? Ця думка змушує багатьох студентів залишати навчання або навчатися позааудиторно, щоб мати досвід у керуванні проектами й знаходити способи заробити кошти для майбутньої діяльності.

Отже, сучасного студента вирізняє тісний зв'язок із цифровим простором (соціальні мережі, ігри тощо), прагнення до кращого життя, пошук нових підходів до отримання знань та компетентностей, жага до навчання за допомогою сучасних технологій навчання (неформальна освіта, мобільне та електронне

навчання), знання іноземних мов як запорука успішної професійної реалізації.

Усе вищезазначене потребує змін в організації освітнього процесу ЗВО, одним з яких може бути активне використання сучасних новітніх технологій і методів активного й інтерактивного навчання. Серед останніх чільне місце посідає «воркшоп» як активна технологія групової роботи, в основу якого закладено інтенсивну групову взаємодію, спрямовану на отримання динамічного знання. У перекладі з англійської мови workshop – майстерня, центральна ідея воркшопу – активна, самостійна участь усіх його учасників, що спрямована на отримання динамічного знання.

Зазначимо, що в словнику Коллінса (Collins dictionary, 2019) поняття «воркшопу» визначається як «період дискусії або практичної роботи з конкретної теми, у якій група людей ділиться своїми знаннями або досвідом». Схоже визначення можна знайти в Бізнес словнику, де досліджуване поняття трактується як навчальний клас або семінар, у якому учасники працюють індивідуально та / або в групах для вирішення актуальних завдань, пов'язаних з роботою, щоб отримати практичний досвід (Business dictionary, 2019).

Заслуговує на увагу й визначення К. Фопеля (2003), який розглядає поняття «воркшоп» як комплекс заходів та процесів, а саме: інтенсивний навчальний захід, на якому учасники навчаються, перш за все, завдяки своїй активній роботі; навчальна група, яка допомагає всім учасникам стати після закінчення навчання більш компетентними, ніж на початку; навчальний процес, у якому кожен бере активну участь; навчальний процес, під час якого учасники багато дізнаються один від одного; тренінг, результати якого залежать, перш за все, від внеску учасників і меншою мірою – від знань модератора; навчальний процес, у якому в центрі уваги – переживання учасників, а не компетентність модератора; можливість відкрити для себе, що знаєш і вмієш більше, ніж думав до цього часу, та навчитися чомусь від людей, від яких цього не очікував.

У працях індійського вченого V. Maheshwari (2012) «воркшоп» визначається як зібрана група з десяти до двадцяти п'яти осіб, які мають спільні інтереси або проблему. Вони збираються разом, щоб підвищити свою індивідуальну майстерність через інтенсивне вивчення, дослідження, практику та дискусію.

Зазначимо, що Н. Грицишина (2012) трактує поняття «воркшоп» у двох значення. У першому значенні, воркшоп – це дослідження, у центрі якого лежить окремо взята та неоднозначна проблема, над вирішенням якої працює спеціальним чином організована група, зусилля якої дозволяють поглянути на неї об'ємно, з різних нестандартних ракурсів. Воркшоп допомагає актуалізувати досвід, наявний у групі та інтегрувати на основі існуючих ресурсів новий погляд і розуміння цієї проблеми, і як результат, воркшоп допомагає стати всім його учасникам після закінчення більш компетентними, ніж на початку (с. 49–51).

Як зазначає дослідниця, друге визначення поняття має процесуальний характер та розглядається як багатопланова дидактична та психологічна діяльність, спрямована на вирішення певної проблеми організованої відповідним чином, де під багатоплановою діяльністю розуміються різні професійно-орієнтовані види роботи: технології знайомства та розташування аудиторії, мозковий штурм, підготовка публічних промов, інсценування, анкетування, комп'ютерні презентації, вікторина тощо. Науковець зауважує, що кінцевою метою воркшопу можуть бути завдання, спрямовані на переконання аудиторії, виконання проекту, обговорення різних питань з метою прийти до загального висновку (Грицишина, 2012, с. 49–51).

Варті уваги також питання, пов'язані з методикою проведення воркшопу. Зазначимо, що кожен з учасників приходить на воркшоп зі своїм унікальним та неповторним досвідом, індивідуальним поглядом і ставленням до тих або інших нагальних проблем. У результаті проведення воркшопу повинен з'явитися конкретний план дій з обраної теми або хоча б «бачення», коротко й чітко сформульована, написана «на папері» ідея, своєрідна «робота над помилками» та ретельний аналіз нових ідей, що виникли в ході спілкування зі слухачами.

За визначенням закордонних науковців (Грицишина, 2012, с. 51; Толкачев, 2016, с. 17), воркшоп виконує різноманітні функції та завдання. Серед них:

- реалізація нових ідей у студентських проєктах;
- забезпечення інтерактиву в рамках заняття;
- покращення взаємодії в студентських групах;

- підвищення мотивації як організатора, так і учасників;
- встановлення «зворотного зв'язку», де учасники діалогу краще пізнають один одного;
- регулювання специфічних запитів й очікувань окремих студентів або їх груп;
- підвищення інтересу до навчального предмету;
- розвиток компетентностей у студентів.

На нашу думку, узагальнення даних наукових джерел (Фопель, 2003; Fullerton, Swain, Hoffman, 2004; Maheshwari, 2012; National Research Council, 2010; Persellin, Goodrick, 2010) дозволило сформулювати методичні правила проведення воркшопу зі студентами, які доцільно, розглядати за такими блоками:

Підготовка до проведення воркшопу:

1. *Визначте цілі.* Чого Ви намагаєтеся досягти? Що найважливіше? Відповіді на ці питання визначатимуть Ваш вибір методів навчання, послідовності навчальної діяльності, а також відповідної стратегії оцінки результатів.

2. *Оберіть методи навчання.* Коли ви визначите цілі для воркшопу, подумайте про найбільш доцільні методи навчання, щоб допомогти досягти поставленої мети. На кінцевий зміст і формат воркшопу буде впливати тематика, цілі та минулий досвід учасників освітнього процесу.

3. *Будьте гнучкими.* Планування є важливим, але також варто мати резервний план дій у разі виникнення непередбачуваної ситуації або відхилення учасників воркшопу від запланованої діяльності.

Проведення воркшопу:

1. *Створіть невимушену атмосферу для навчання.* Якщо це ваш перший досвід проведення воркшопу, усім учасникам освітнього процесу потрібно пізнати один одного. Будьте відкритими для запитань та пропозицій.

2. *Ознайомте учасників із цілями.* Поясніть слухачам, що ви плануєте виконати у відведений час. Окреслити очікувані результати та мету заходу. Надайте графік визначених критеріїв, на які вони можуть спиратися у своїй роботі. Отримайте зворотній зв'язок зі студентами задля покращення взаємодії в процесі проведення воркшопу.

3. *Заохочуйте активну участь і дозволяйте вирішувати проблеми самостійно.* Залучіть усіх учасників групи до виконання етапів воркшопу. Запропонуйте питання та теми для

дискусії. Заохотьте студентів вчитися один у одного, дозвольте групі пропонувати свої рішення, не відповідайте за них, а лише корегуйте дискусію.

4. *Надайте актуальну та практичну інформацію.* Активна взаємодія є необхідним елементом для успішного воркшопу, але не менш важливим є і те, щоб студенти також дізналися щось нове та необхідне в подальшій професійній діяльності. Починайте воркшоп з міні-лекції, яка визначить тон діяльності та допоможе охопити необхідні знання та консолідувати точки зору всіх студентів.

5. *Змініть темп діяльності та свій стиль роботи.* Під час воркшопу потрібно змінювати темп (прискорити або уповільнити діяльність членів групи) та види діяльності задля підтримання плану роботи та утримання уваги учасників.

6. *Підсумуйте роботу воркшопу та поцікавтеся думкою учасників.* Залиште час на підсумки, щоб проаналізувати поставлені цілі навчання й те, що Ви сподівалися досягти, синтезуйте головне, указуйте й прив'яжуйте діяльність до конкретних цілей навчання для групи. Попросіть студентів зробити висновки та акцентувати увагу на тому, що вони дізналися під час семінару, і які методи знайшли корисними для себе.

Стратегії проведення успішного воркшопу:

1. *Студенти мають бути підготовленими до заходу.* Потрібно заздалегідь дати матеріал слухачам для підготовки, а на початку воркшопу студенти пишуть на «дошці обговорення» незрозумілі питання. Це продемонструє, які студенти підготовлені краще й на яких проблемних питаннях слід зосередити увагу, допоможе ознайомитися з рівнем підготовки окремих студентів та їх майстерністю, а також надасть можливість студентам звикнути до процесу проведення воркшопу.

2. *Забезпечити процес самостійної роботи студентів.* У процесі проведення воркшопу запропонуйте студентам висловити власне бачення або вирішення поставленого завдання. Якщо група поводить себе неактивно, дайте декілька хвилин на формулювання колективної думки шляхом роботи в парах, перед повторенням командного обговорення. Важливо відзначити, що не варто піддаватися спокусі взяти на себе головну роль в обговоренні. Замість цього допомагайте студентам, ставлячи

навідні питання та підбиваючи проміжні підсумки.

3. *Використовуйте похвалу, перш ніж перейти до критики.* Студенти більш відкриті до критики, якщо до цього вони отримали позитивний відгук на свою роботу. Тобто потрібно починати процес обговорення чи дискусії з позитивних моментів і тільки після цього переходити до критики.

4. *Наполягати на тому, щоб студенти були шанобливими та критичними у своїх судженнях.* Під час роботи варто уникати занадто жорсткої критики або м'якої похвали, адже, як правило, студенти не дуже люблять критикувати один одного. Щоб уникнути коментарів, які є надто жорсткими або занадто м'якими, викладач-модератор повинен бути взірцем для студентів і запропонувати потрібний стиль шанобливого діалогу між ними.

5. *Заохочуйте розбіжності в думках.* Не хвилюйтеся, якщо дискусія «нагрівається». Використовуйте суперечки, щоб заохочувати студентів до роботи та поглибити рівень дискусії.

6. *Будьте завжди поруч зі студентами, коли вони працюють у групах.* Використовуйте групову роботу як можливість пізнавати студентів. Знаходячись поруч з ними, змусьте їх відчувати себе менш заляканими й більш схильними до роботи.

Отже, воркшоп як інноваційна технологія спрямована на реорганізацію свідомості в обхід стандартних, нормованих моделей і шаблонів повсякденного мислення, які, як правило, задають усю динаміку розумового процесу, образи сприйняття реальності та поведінкові стереотипи; створює можливості для формування різноманітних компетенцій у сучасних студентів.

Результати проведення воркшопу. У 2018–2019 навчальному році у рамках міжнародної Науково-методичної конференції «Проблеми та шляхи реалізації компетентісного підходу в сучасній освіті», що була проведена на базі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, було організовано воркшоп. Зазначимо, що у воркшопі взяли участь студенти II (25) та III (18) курсів, які або вже опанували, або яким було вичитано лекційних курс з дисципліни «Педагогіка». Перед проведенням воркшопу студентам було запропоновано низку питань, на які вони повинні були дати відповіді, зокрема:

• Які педагогічні технології, активні й інтерактивні методи використовувалися викладачами університету в процесі викладання загальних фахових дисциплін?

• Яке Ваше ставлення до таких нововведень? Чи готові ви до них?

• Як вплинуло запровадження НППТ, активних й інтерактивних методів на розвиток:

1. пізнавального інтересу;

2. пробудження активності мислення, формування умінь мислити аналітично й узагальнено;

3. розвиток комунікативних умінь і навичок (уміння співпрацювати з іншими, вносити пропозиції, дискутувати тощо);

4. розвиток творчих якостей, здібностей;

• Які проблеми у вас виникли у зв'язку із новими стилем викладання, із використанням НППТ, активних та інтерактивних методів у навчальному процесі в університеті?

Аналіз відповідей студентів, що взяли участь у засіданні секції «Новітні психолого-педагогічні технології навчання», засвідчив їхнє позитивне ставлення до впровадження в освітній процес університету інноваційних методів навчання та НППТ (100 %).

За відгуками всіх учасників воркшопу, упровадження в навчальний процес університету новітніх технологій та інтерактивних методів є ознакою високого професійного рівня професорсько-викладацького складу (100 %). Студенти акцентували увагу та підкреслювали значущість рівня володіння цифровою компетентністю (95,3 %) як студентами, так і викладачами, що, на їхню думку, є вимогою сучасності *must have*. Важливо, що всі присутні студенти зауважили, що використання в процесі викладання університетських курсів інноваційних методів, психолого-педагогічних технологій підсилює, підвищує авторитет викладача в їхніх очах (100 %).

Студенти підкреслили той факт, що сучасні НППТ використовують переважно молоді викладачі (81,4 %).

Узагальнення результатів воркшопу показало, що студентами було також зазначено роль інтерактивних методів та НППТ, зокрема:

1. Створення ситуації тісного (продуктивного) спілкування між студентами-викладачами та студентами-студентами (18,6 %);

2. Підвищена мотивація (інтерес) до предмета, який вивчається (25,6 %);

3. Урахування індивідуальних особливос-

тей та інтересів кожного учасника освітнього процесу (30,2 %);

4. Формування уміння правильно планувати й розпоряджатися власним часом (навчально-організаційні навички, тайм-менеджмент), особливо для тих студентів, які добре володіють цифровими технологіями (25,6 %).

Більшість студентів (88,4 %) підкреслили значущість НППТ у:

• розвитку творчості (30,2 %);

• формуванні самостійності (28 %);

• зміні ставлення до навчального матеріалу (заохочує до вивчення нового) (30,2 %).

Учасники воркшопу акцентували увагу й на наявність незвичайного, невідомого, нового в процесі використання НППТ, що сприяє активізації їхнього мислення, розвитку вміння робити узагальнення, порівняння, зіставлення тощо (72,1 %). Як позитивне було названо й покращення в запам'ятовуванні навчального матеріалу, у розвитку уваги, у вмінні концентруватися, фокусуватися на найважливішому (74,4 %). На думку деяких студентів, «інтерактивність проведення часу завжди сприймається як «релакс», тому такий спосіб отримання знань не втомлює та викликає бажання здобувати освіту й самовдосконалюватися» (25,6 %). Також студенти-учасники воркшопу зазначили, що НППТ надають більше можливостей для ефективного пізнання, ніж просте читання книг або прослуховування лекцій (90,7 %).

Водночас, студентами було висловлено й низку недоліків-ризиків, пов'язаних з упровадженням і застосуванням інтерактивних методів та НППТ (46,5 %). Серед них було названо такі, як:

• недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення, що суттєво уповільнює та знижує результативність використання розроблених інтерактивних методів та НППТ (проектор, цифрова бібліотека, швидкість та доступ до мережі Інтернет, незадовільні характеристики (технічні) аудиторного фонду) (23,2 %);

• низький рівень самоорганізації та самодисципліни студентів (9,3 %);

• недостатній рівень готовності студентської аудиторії до запропонованих викладачем інтерактивних методів та НППТ (7 %);

• втома та перевантаженість візуальним мультимедійним контентом, обсягом матеріалу, який необхідно опрацювати впродовж заняття або до його початку (7 %).

До переліку ризиків, що можуть погіршити якість й успіхи в навчанні, студентами було названо також відповідність запропонованих викладачем інтерактивних методів і НППТ індивідуальним особливостям здобувача освіти, його творчого потенціалу та урахування особливих освітніх потреб (53,5 %). Були висловлені також і застереження щодо необхідності якісної попередньої підготовки НППТ (69,8 %).

Важливо, що учасниками воркшопу одногосно було зазначено той факт, що при використанні інтерактивних методів навчання та НППТ суттєво зростає рівень індивідуальної відповідальності кожного студента за виконання завдань (100 %). Усі вони акцентували увагу на важливості проведення занять на основі НППТ, уміння усіх учасників освітнього процесу співпрацювати, комунікувати, а також вміння висловлювати, аргументувати власну думку й дослуховуватися до інших тощо. Адже не сформованість, нерозвиненість комунікативних умінь, на їхню слушну думку, може приводити до конфліктів у роботі, до негативних проявів у взаємодіях і спілкуванні тощо.

Висновки. Таким чином, результати проведеного теоретичного аналізу суті, особливостей, методики проведення, а також безпосереднього досвіду впровадження технології воркшопу в студентській аудиторії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна дозволяють зробити такі висновки:

- сучасна молодь, яка тісно пов'язана з циф-

ровим простором й має жагу до успішної професійної реалізації, в цілому готова до впровадження в освітній процес університету інноваційних методів навчання та НППТ;

- воркшоп як технологія тісного (продуктивного) спілкування між студентами – викладачами та студентами – студентами забезпечує можливість кожному студенту бути активним у навчанні, відкритим до обміну набутим досвідом й індивідуальним поглядом і ставленням до власного професійного зростання й саморозвитку, сприяє розвитку творчого потенціалу, отриманню задоволення від виконаної роботи тощо;

дані, отримані у процесі проведення воркшопу в класичному університеті, засвідчили важливість урахування при організації та впровадження в освітній процес НППТ належного рівня сформованості у студентів комунікативних навичок та умінь, достатнього рівня їхньої самоорганізації та самодисципліни тощо; показали критичне ставлення слухачів університетських курсів до традиційних форм і методів викладання у вищій школі; усвідомлення ними власної відповідальності за результати навчання; пряму залежність авторитету сучасного викладача від рівня володіння ним новітніми педагогічними технологіями в цілому й цифровими зокрема.

Перспективами подальшого дослідження можуть стати особливості організації та результати використання імітаційних технологій у процесі викладання курсу «Педагогіка» в класичному університеті.

Література

- Грицишина Н. Технология «Воркшоп» (Workshop) как одна из новых форм и методов обучения студентов иностранному языку. *Альманах современной науки и образования*. Тамбов: Грамота, 2012. № 3. С. 49–51.
- Толкачев А. Н. Применение формата «Workshop» как нового вида учебных занятий со студентами Института бизнеса и дизайна. *Бизнес и дизайн ревью*. 2016. Т. 1. № 1. С. 16–17.
- Фопель К. Эффективный воркшоп. Динамическое обучение. Москва: Генезис, 2003. 368 с.
- Business dictionary. URL: <http://www.businessdictionary.com/definition/workshop.html> (дата звернення 13.09.2019).
- Collins dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/workshop> (дата звернення 13.09.2019).
- Exploring the Intersection of Science Education and 21st Century Skills. A Workshop Summary. Washington, DC: National Academies Press, 2010. 144 p. DOI: <https://doi.org/10.17226/12771>.
- Fullerton T., Swain C., Hoffman S. Game design workshop: Designing, prototyping, & playtesting games. Waltham: Focal Press, 2004. 480 p.
- Maheshwari V. K. Workshop an instructional method. URL: <http://www.vkmaheshwari.com/WP/?p=385> (дата звернення 13.09.2019).
- Persellin D., Goodrick T. Faculty development in higher education: Long-term impact of a summer teaching and learning workshop. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*. 2010. № 10 (1). P. 1–13.

- Teens, Social Media & Technology. 2018. URL: <https://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/> (дата звернення 15.09.2019).
- Zhernovnykova O., Nalyvaiko O., Nalyvaiko N. Formation of information and digital competence of future teachers in the context of the development of the New Ukrainian School. *Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine*. Vienna: Premier Publishing, 2019. P. 208–216.

References

- Griczishina, N. A. (2012). Tekhnologiya «Vorkshop» (Workshop) kak odna iz novykh form i metodov obucheniya studentov inostrannomu yazyku [Technology «Workshop» as one of the new forms and methods of teaching students a foreign language]. *Almanah sovremennoj nauki i obrazovaniya*, 3, 49–51 (rus).
- Tolkachev, A. N. (2016). Primenenie formata «Workshop» kak novogo vida uchebnykh zanyatij so studentami Instituta biznesa i dizajna [Application of the «Workshop» format as a new type of training with students of the Institute of Business and Design]. *Biznes i dizajn revyu*, 1 (1), 16–17 (rus).
- Popel, K. (2003). *Effektivnyj vorkshop. Dinamicheskoe obuchenie* [Effective workshop. Dynamic learning]. Moscow, Russia: Genezis (rus).
- Business dictionary* (2019). Retrieved from <http://www.businessdictionary.com/definition/workshop.html> (eng).
- Collins dictionary* (2019). Retrieved from <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/workshop> (eng).
- Exploring the Intersection of Science Education and 21st Century Skills. A Workshop Summary* (2010). Washington, DC, USA: National Academies Press. DOI: <https://doi.org/10.17226/12771>.
- Fullerton, T., Swain, C., & Hoffman, S. (2004). *Game design workshop: Designing, prototyping, & playtesting games*. Waltham, USA: Focal Press (eng).
- Maheshwari, V. K. (2012). *Workshop an instructional method*. Retrieved from <http://www.vkmaheshwari.com/WP/?p=385> (eng).
- Persellin, D., & Goodrick, T. (2010). Faculty development in higher education: Long-term impact of a summer teaching and learning workshop. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 10 (1), 1–13 (eng).
- Teens, Social Media & Technology* (2018). Retrieved from <https://www.pewinternet.org/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/> (eng).
- Zhernovnykova, O., Nalyvaiko, O., & Nalyvaiko, N. (2019). Formation of information and digital competence of future teachers in the context of the development of the New Ukrainian School. In *Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine* (pp. 208–216). Vienna, Austria: Premier Publishing (eng).

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ «ВОРКШОП» В РАБОТЕ СО СТУДЕНТАМИ КЛАССИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

Наливайко Алексей, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
пл. Свободы, 4, 61022 Харьков, Украина, nalyvaiko@karazin.ua

Друганова Елена, доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры педагогики,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
пл. Свободы, 4, 61022 Харьков, Украина, druganova_lena@ukr.net

Иваненко Людмила, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики,
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
пл. Свободы, 4, 61022 Харьков, Украина, education@karazin.ua

В статье рассмотрена проблема применения в образовательном процессе высшего учебного заведения технологии воркшоп. Проанализированы особенности современных учащихся в университете и влияние этих особенностей на трансформацию образовательного процесса.

Проведен анализ определения понятия «воркшоп» отечественными и зарубежными учеными. Рассмотрена технология воркшоп и выделены особенности его проведения. Обобщены результаты внедрения воркшопа в студенческую аудиторию классического университета. Определено, что воркшоп способствует развитию профессиональных компетенций и лидерских качеств студентов; позволяет за короткий срок усвоить альтернативные мыслительные модели, получить навыки, позволяющие мыслить более свободно и креативно; укрепляет «командный дух», формирует атмосферу доверия в межличностных отношениях, чувство удовлетворения от выполненной работы; развивает творчество студентов.

Ключевые слова: активные методы обучения; воркшоп; новейшие психолого-педагогические технологии; университет; учащиеся.

USE «WORKSHOP» TECHNOLOGY IN WORK WITH STUDENTS OF CLASSICAL UNIVERSITIES

Nalyvaiko Oleksii, PhD (Pedagogy),
Associate Professor of the Pedagogy Department,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Sq., 61022 Kharkiv, Ukraine, nalyvaiko@karazin.ua

Druganova Elena, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Professor of the Pedagogy Department,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Sq., 61022 Kharkiv, Ukraine, druganova_lena@ukr.net

Ivanenko Ludmila, PhD (Pedagogy),
Associate Professor of the Pedagogy Department
V. N. Karazin Kharkiv National University,
4 Svobody Sq., 61022 Kharkiv, Ukraine, education@karazin.ua

The article discusses the problem of application of workshop technology in the educational process of the institution of higher education. Analyzed the features of modern applicants for education at the university and the influence of these features on the transformation of the educational process. The concept of definition «workshop» is analyzed by domestic and foreign scientists in the article. The technology of the workshop is considered and the features of its implementation are highlighted. Summarized the results of introducing the workshop to the student audience of a classical university. It was determined that the workshop contributes to the development of professional competencies and leadership qualities of students; allows to learn alternative thinking models in a short time, get skills that allow to think more freely and creatively; strengthens the «team spirit», creates an atmosphere of trust in interpersonal ties, a sense of satisfaction from the work done; develops creativity of students. Highlighted the risks of introducing the innovative psychological and pedagogical technologies into the educational process: insufficient logistics, significantly slows down and reduces the effectiveness of using the developed interactive methods and the innovative psychological and pedagogical technologies (projector, digital library, «simple» access to the Internet, unsatisfactory characteristics (technical) of the classroom) low level of self-organization and self-discipline of students; insufficient level of readiness of the student audience for the interactive methods proposed by the lecturer and innovative psychological and pedagogical technologies; fatigue and overload with visual multimedia content, the amount of material that needs to be processed during the lesson or before it.

Key words: active teaching methods; applicants for education; innovative psychological and pedagogical technologies; university; workshop.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2019

Прийнято до друку 31.10.2016